

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:
« طرح الحاق یک تبصره به ماده (۱۸۲) قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی »
(اعاده از شورای نگهبان (۲))

محمدبرزگر خسروی^۱، احمد حکیم جوادی^۲

مخصوص سخن علنی

مشخصات طرح

دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت:

۷۷۶

شماره چاپ:

—

تاریخ چاپ:

—

دفتر مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۸۴۷۵-۲

تاریخ انتشار:

۱۴۰۱/۱۰/۱۳

دفتر مطالعات حقوقی

بررسی ایرادات شورای نگهبان و نحوه رفع آنها

شورای نگهبان در نظر مورخ ۱۴۰۱/۹/۲۳ خود، مصوبه مورخ ۱۴۰۱/۹/۲۲ مجلس را در قالب دو بند و یک تذکر محل ایراد دانسته است. در ادامه پس از تبیین هر یک از نظرات شورای نگهبان، اصلاحات مندرج در مصوبه کمیسیون آیین نامه داخلی مجلس را مورد تحلیل قرار می‌دهیم.

۱. تهیه و تدوین
۲. ناظر علمی

بند ۱ ایراد شورای نگهبان

شورای نگهبان در بند ۱ نظر مورخ ۱۴۰۱/۹/۲۳ خود، علی‌رغم اصلاحات به‌عمل آمده در مصوبه اول مجلس (مورخ ۱۴۰۱/۸/۱۸)، ایراد بند (۲) نظر سابق خود (نظر مورخ ۱۴۰۱/۹/۱۶) را کماکان به قوت خود باقی دانسته است. شورای نگهبان در بند ۲ نظر سابق خود، زمان‌بندی پیش‌بینی شده در ماده ۱۸۲ اصلاحی را با توجه به عدم رعایت مهلت قانونی بررسی شورای نگهبان قبل از پایان سال، مغایر بند ۱۰ اصل سوم قانون اساسی و اصول ۹۴ و ۹۵ قانون اساسی شناخته بود. توضیح اینکه دولت موظف شده بود لایحه احکام (ناظر به بخش نخست) را تا «اول آبان ماه هر سال» به مجلس ارائه کند. پس از آن، فرآیند رسیدگی مجلس به بخش نخست «حداکثر دو ماه» تعیین شده بود و تا «اول دی ماه» طول می‌کشید. بعد از آن مطابق اصول (۹۴) و (۹۵) قانون اساسی، مصوبه مجلس در مورد بخش اول باید به شورای نگهبان ارسال می‌شد و با احتساب فرصت بیست روزه شورا، «بیستم دی ماه» به دولت ابلاغ می‌شد. دولت نیز «ده روز» مهلت داشت تا جداول تفصیلی (ارقام) را مطابق مصوبه بخش نخست تنظیم و ارسال کند که از این‌رو جداول ممکن بود «اول بهمن ماه» به مجلس برسد. زمان‌بندی بررسی جداول نیز تا دو ماه تعیین شده بود که پایان این زمان مصادف با «اول فروردین ماه» بود. ضمن اینکه پس از طی این مراحل، باید مصوبه بخش دوم برای شورای نگهبان ارسال می‌شد و شورا با احتساب مهلت قانونی، تا «بیستم فروردین ماه» فرصت اظهار نظر داشت. بنابراین فرآیند زمانی مذکور، از این منظر که پس از پایان سال شمسی به اتمام می‌رسید، مغایر با بند (۱۰) اصل (۳) و اصول (۹۴) و (۹۵) قانون اساسی اعلام شد.

کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس جهت رفع این ایراد در بند ۳ گزارش خود مقرر کرده است که اولاً سقف مهلت رسیدگی و تصویب جداول تفصیلی (ارقام) لایحه بودجه، بجای ۲ ماه، ۴۰ روز باشد. در صورت رعایت این مهلت، در «دهم اسفند ماه هر سال»، باید مصوبه بخش دوم برای شورای نگهبان ارسال شود و شورای نگهبان فرصت اظهار نظر در مهلت قانونی و پیش از سال جدید را خواهد داشت. به همین جهت در صدر بند ۳ گزارش کمیسیون تصریح شده است که در انتهای فراز سوم، عبارت «مهلت مجلس برای رسیدگی به بخش دوم از زمان وصول حداکثر به مدت ۴۰ روز است.» اضافه شود. ثانیاً، در فراز سوم، عبارت «این بخش منحصراً مشتمل بر ارقام و اعداد جداول است» به عبارت «در این بخش فقط به ارقام و اعداد جداول بدون تفکیک کلیات و جزئیات رسیدگی می‌شود» اصلاح گردد. با این اصلاح بخش دوم لایحه بودجه (ارقام تفصیلی) برخلاف بخش اول لایحه بودجه، نیازمند بررسی کلیات نیست و در نتیجه در زمان کوتاه‌تری نسبت به بخش اول مورد رسیدگی و تصویب قرار خواهد گرفت. بنابراین به نظر می‌رسد با این دو اصلاح، این ایراد شورای نگهبان رفع شده است.

بند ۲ ایراد شورای نگهبان

شورای نگهبان در بند ۲ نظر مورخ ۱۴۰۱/۹/۲۳ خود، بند (ب) ماده (۱۸۲) اصلاحی را مبهم دانسته است زیرا منظور از «دستگاه‌های اصلی» ابهام دارد. توضیح اینکه عبارت «دستگاه‌های اصلی» علاوه بر اینکه دارای تعریف یا سابقه‌ی قانونی نیست، از حیث اصطلاحی و عرفی نیز معنای مشخصی را تداعی نمی‌کند. ضمن اینکه سپردن تعیین فهرست آن به هیئت وزیران نیز این ابهام را رفع نمی‌کند؛ چرا که تعریف و ماهیت این قبیل دستگاه‌ها باید روشن باشد تا هیئت وزیران بتواند به درستی مصادیق آن را تعیین کند.

کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس جهت رفع این ایراد در بند ۱ گزارش خود مقرر کرده است که بجای عبارت «وزارتخانه‌ها و سایر دستگاه‌های اصلی که فهرست آن توسط دولت احصا و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد و در لایحه بودجه نیز ذکر می‌شود»، عبارت

«قوه مقننه، قوه قضائیه، وزارتخانه‌ها، سازمان‌های مستقلی که عالی‌ترین مقام آن را رئیس‌جمهور منصوب می‌کند، معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری، نیروهای مسلح، نهادهای زیرنظر مقام معظم رهبری و نهادهای مصرح در قانون اساسی؛» جایگزین شود. بر این اساس تعریف دستگاه‌های اصلی مشخص شده و دولت مکلف است بر اساس آن اقدام کند. در نتیجه به نظر می‌رسد که این ایراد شورای نگهبان نیز رفع شده است.

تذکر شورای نگهبان

شورای نگهبان در تذکر مندرج در نظر مورخ ۱۴۰۱/۹/۲۳ خود عنوان کرده است که با توجه به اینکه در بند (ب) ماده (۱۸۲) اصلاحی، در مصوبه اول، دو بار کلمه «دستگاه‌های سیاست‌گذار» به کار رفته بود، لازم است در هر مورد اصلاح صورت گیرد. کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس جهت تأمین این نظر شورای نگهبان در بند ۲ گزارش خود مقرر کرده است که در فراز دوم، عبارت «وزارتخانه‌ها و سایر دستگاه‌های سیاست‌گذار» به عبارت «دستگاه‌ها و نهادهای مذکور» تغییر یابد. با این اصلاح نظر شورای نگهبان تأمین می‌شود.

نتیجه‌گیری

مصوبه مورخ ۱۴۰۱/۹/۲۲ مجلس در خصوص «طرح الحاق یک تبصره به ماده (۱۸۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی» به شماره ثبت ۷۷۶ با ایراد شورای نگهبان مواجه شده است. کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس جهت تأمین نظر شورای نگهبان اصلاحاتی را به شرح ذیل در مصوبه مجلس به عمل آورده است که رافع ایرادات شورای نگهبان به نظر می‌رسد.

۱. سقف مهلت رسیدگی و تصویب جداول تفصیلی (ارقام) لایحه بودجه، بجای ۲ ماه، ۴۰ روز است.
۲. بخش دوم لایحه بودجه (ارقام تفصیلی) برخلاف بخش اول لایحه بودجه، نیازمند بررسی کلیات نیست و در نتیجه در زمان کوتاه‌تری نسبت به بخش اول مورد رسیدگی و تصویب قرار خواهد گرفت.
۳. عبارت «قوه مقننه، قوه قضائیه، وزارتخانه‌ها، سازمان‌های مستقلی که عالی‌ترین مقام آن را رئیس‌جمهور منصوب می‌کند، معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری، نیروهای مسلح، نهادهای زیرنظر مقام معظم رهبری و نهادهای مصرح در قانون اساسی» جایگزین گردید.

شماره ماده	موافق	مخالف	ارجاع به کمیسیون	موافق به شرط اصلاح
ماده واحد	✓			

شماره ماده	موضوعه کمیسیون	موافق	ارجاع به کمیسیون	مخالف	موافق به شرط اصلاح	متن اصلاحی
ماده واحد	<p>در راستای تأمین نظر شورای نگهبان اصلاحات زیر در بند «ب» به عمل می‌آید:</p> <p>۱- در انتهای فراز اول، عبارت «وزارتخانه‌ها و سایر دستگاه‌های اصلی که فهرست آن توسط دولت احصاء و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد و در لایحه بودجه نیز ذکر می‌شود» حذف می‌گردد و عبارت «قوه مقننه، قوه قضائیه، وزارتخانه‌ها، سازمان‌های مستقلی که عالی‌ترین مقام آن را رئیس جمهور منصوب می‌کند، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، نیروهای مسلح، نهادهای زیرنظر مقام معظم رهبری و نهادهای مصرح در قانون اساسی؛» جایگزین می‌شود.</p> <p>۲- در فراز دوم، عبارت «وزارتخانه‌ها و سایر دستگاه‌های سیاستگذار» به عبارت «دستگاه‌ها و نهادهای مذکور» اصلاح می‌شود.</p> <p>۳- در فراز سوم، «این بخش منحصراً مشتمل بر ارقام و اعداد جداول است» به عبارت «در این بخش فقط به ارقام و اعداد جداول بدون تفکیک کلیات و جزئیات رسیدگی می‌شود» اصلاح می‌گردد. با این اصلاح بخش دوم لایحه بودجه (ارقام تفصیلی) برخلاف بخش اول لایحه بودجه، نیازمند بررسی کلیات نیست و در نتیجه در زمان کوتاه‌تری نسبت به بخش اول مورد رسیدگی و تصویب قرار خواهد گرفت. بنابراین به نظر می‌رسد با این دو اصلاح، این ایراد شورای نگهبان رفع شده است.</p> <p>کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس جهت رفع این ایراد در بند ۱ گزارش خود مقرر کرده است که بجای عبارت «وزارتخانه‌ها و سایر دستگاه‌های اصلی که فهرست آن توسط دولت احصاء و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد و در لایحه بودجه نیز ذکر می‌شود»، عبارت «قوه مقننه، قوه قضائیه، وزارتخانه‌ها، سازمان‌های مستقلی که عالی‌ترین مقام آن را رئیس‌جمهور منصوب می‌کند، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، نیروهای مسلح، نهادهای زیرنظر مقام معظم رهبری و نهادهای مصرح در قانون اساسی؛» جایگزین شود. بر این اساس تعریف دستگاه‌های اصلی مشخص شده و دولت مکلف است براساس آن اقدام کند. در نتیجه به نظر می‌رسد که این ایراد شورای نگهبان نیز رفع شده است.</p>					